

Тема 5.9

Критичне мислення, або Чому необхідно бути медіаграмотним

Вивчаючи тему, ви дізнаєтесь, якими є інструменти перевірки інформації, як критично аналізувати медіаповідомлення. Базові поняття: стандарти подання інформації, джерела інформації, медіаграмотність, медіа-освіта, критичне мислення.

Ключові здобутки
у вивченні теми

3D

Досліджуємо, як працювати з джерелами.

Розуміємо, чому необхідно бути медіаграмотним.

Діємо, оцінюючи медіаповідомлення щодо дотримання стандартів.

Медіа-тест

■ До якої категорії медіакористувачів ви належите?

- я пасивно розумію медіа;
- я активно використовую медіа;
- я взаємодію з іншими через медіа;
- я ефективно використовую медіа.

■ Обґрунтуйте свій вибір.

Модуль 1

Які існують джерела інформації

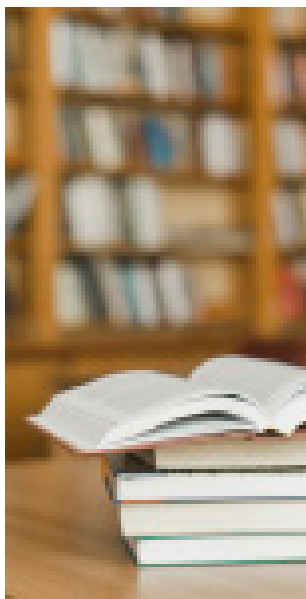
Мабуть неодноразово ви чули, що зараз світ живе в інформаційному просторі. У слово інформація ми вкладаємо дуже різний зміст, зокрема у техніці, науці, мистецтві і в різних життєвих ситуаціях. Існує декілька категорій джерел інформації.

Першоджерела (або первинні джерела) — оригінальні джерела, які не передбачають інтерпретації інформації. До таких належать: тексти, листи, фотографії, щоденники, малюнки, дані від науково-дослідних та соціологічних інститутів, органів влади, установ статистики, архівів тощо.

Вторинні джерела — відомості, отримані з першоджерел. Вони вже пройшли етап інтерпретації, аналізу, узагальнення та критики. Прикладом вторинного джерела може бути біографія історичної постаті, в якій створюють цілісну розповідь за різними первинними документами.

Третинні джерела — це перероблені тексти (компіляції) та інші подібним чином організовані джерела (реферати, довідники, бібліографії, енциклопедії, бази даних), які формуються з інформації із першоджерел і вторинних джерел.

Найдостовірнішими є першоджерела, а найбільше потребують перевірки третинні джерела.

Розділ 5.9 Критичне мислення, або Чому необхідно бути медіаграмотним

Досліджуємо і обговорюємо

Об'єднайтеся в групи. Кожна група обирає тему, для якої має знайти першоджерела, вторинні та третинні джерела.

Тема	Першоджерело	Вторинне джерело	Третинне джерело
Теорія відносності Альберта Айнштейна			
Токіо — місто сакури			
Іван Мазепа — гетьман-меценат			
Права людини в анексованому Криму			

Web-активність

Стоп-фейк

Про те, як перевіряти інформацію на достовірність можна дізнатися з веб-сторінки ресурсу *Stop Fake* (Стоп-фейк) — волонтерського Інтернет-проекту, створеного для викриття неправдивої інформації про Україну, а також інші держави.

Модуль 2

Техніки критичного мислення

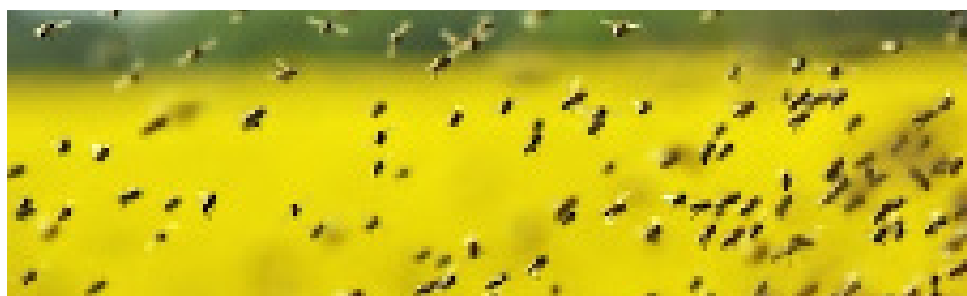
■ **Медіаграмотність** — це розуміння способів, за допомогою яких медіа створюють різні типи повідомлень, того, як вони подають інформацію і які методи використовують для організації матеріалу. Це критичний погляд на медіаконтент.

■ **Медіаосвіта** — формування медіаграмотності на матеріалах та з допомогою мас-медіа, що має на меті критичне сприйняття медіаповідомлень.

■ **Критичне мислення** — це комплекс усвідомлених дій і навичок, які ми застосовуємо, коли оцінюємо інформацію, перевіряючи її на достовірність і наявність маніпуляцій.

Щодня нас «атакують» сотні медіаповідомлень. Кожне з них має функцію — розважати, повідомляти, розчаровувати, залучати, переконувати, продавати щось. Будь-яке повідомлення є лише версією реальності, а не достовірною реальністю. Це продукт, який створено з метою впливу.

Критичне мислення, погляд (бачення, оцінювання) — одна з ключових технологій медіаграмотності. Це психологічний механізм медіаграмотності, здатність до сприймання повідомлень й подальшого оцінювання у відповідному середовищі та контексті.

Чому важливо бути медіаграмотним сьогодні

- Вся інформація, окрім особистого досвіду, є медійною.
- Медіа впливають на формування цінностей та поведінкових моделей.
- Медіа впливають на нас без нашого усвідомлення цього.
- Медіа визначають політичне й культурне життя країни та світу.
- Ваш аргумент.

Обговорюємо

**Досліджуємо
і обговорюємо**

Дослідники медіаграмотності розробили наочну схему, яка дозволяє критично проаналізувати ті медіаповідомлення, які ми споживаємо.

Прочитайте «Ключові питання для аналізу медіамеседжів» і визначте:

- питання, над якими ви вже задумувалися;
- питання, над якими ви не розмірковували. Медіамеседж – це повідомлення, послання, яке передається засобами медіа.

**Ключові питання
для аналізу
медіамеседжів**

Авторство й аудиторія

Авторство

- Хто створив повідомлення?

Цілі

- З якою метою їх було створено?
- До чого вони підштовхують мене?
- Яка цільова аудиторія?

Економіка

- Хто заплатив за ці повідомлення?

Реакція

- Що я можу зробити у відповідь на цей меседж?
- Як це повідомлення впливає на мої почуття?
- Як мої емоції впливають на мою інтерпретацію меседжа?

Вплив

- Хто отримає користь від повідомлення?
- Кому воно може завдати шкоди?
- Чи це повідомлення корисне для мене або подібних на мене людей?
- Що оповідач хоче, аби я запам'ятав/ла?

Меседжі і значення

Техніки

- Які техніки використано й чому?
- Яким чином вони передають цей меседж?

Зміст

- Про що це повідомлення змушує мене думати?
- Що можна дізнатися з цього меседжа?
- Які ідеї, цінності, інформація або погляди є очевидними?
- Про що важливе не було сказано?

Інтерпретації

- Як різні люди можуть по-різному зрозуміти меседжі?
- Яка моя інтерпретація і що я можу дізнатися про себе з власної реакції чи інтерпретації?

Репрезентація й реальність

Контекст

- Коли повідомлення було створено?

Розділ 5.9 Критичне мислення, або Чому необхідно бути медіаграмотним

- Коли і як його було поширено серед громадськості?
- ✓ Надійність
  - Це факт, погляд чи щось інше?
  - Наскільки це повідомлення заслуговує на довіру (і звідки це відомо)?
  - Якими є джерела інформації, ідей чи припущень?

(Джерело: http://osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/mediaosvita/klyuchovi_pitannya_dlya_)

Застосуйте набуті знання і досвід

Ознайомтеся з моделлю компетентностей із медіаграмотності, яку, на основі опитувань експертів, запропонувала нідерландська організація «Mediawijzer.net», що спеціалізується на медіаграмотності. Поміркуйте, якими компетентностями ви володієте, аргументуйте це.

Модель компетентностей із медіаграмотності (10 media literacy competencies) розроблена нідерландською організацією Mediawijzer.net. Поділ та опис компетенцій запропоновано на основі доповіді «Вимірюючи медіаграмотність» ('Measuring Media Literacy', 2011, EYE a.o.). Переклад – ГО «Детектор медіа».

(Джерело: http://osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/mediaosvita/vit_ mediagramotnih_ desyat_neobkhidnikh_kompetentnostey/)